

de mos

Jaargang 29
Oktober 2013

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
[Nederlands](#)
[Interdisciplinair](#)
[Demografisch](#)
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

9

NIDI

inhoud

- 1 Op naar de honderd! Sterke toename van de kans om honderd jaar te worden
- 4 Meer sociale cohesie maar niet gelukkiger: een paradox?
- 8 Werkgevers en werkende gepensioneerden

Foto: Funadium/Flickr

Op naar de honderd!

JOOP DE BEER

Sterke toename van de kans om honderd jaar te worden

Een honderdste verjaardag is een bijzondere gebeurtenis. In veel gemeenten komt de burgemeester op bezoek. Van de mensen die een eeuw geleden zijn geboren, heeft minder dan één procent de honderd jaar gehaald. Generaties die nu worden geboren hebben een veel grotere kans om honderd te worden. Volgens berekeningen van het NIDI kan rond de helft van de meisjes en een op de drie jongens die leeftijd bereiken.

In 2012 was de levensverwachting van vrouwen in Nederland bijna 83 jaar en van mannen 79 jaar volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De levensverwachting bij geboorte wordt vaak geïnterpreteerd als de verwachte gemiddelde levensduur van een pasgeboren kind. Maar dat zou alleen het geval zijn als de sterftecijfers in de toekomst niet veranderen. En dat is natuurlijk geen reële veronderstelling. De sterftecijfers dalen al meer dan een eeuw en er is geen reden om aan te nemen dat daar plotseling een einde aan zal komen. Pasgeboren baby's zullen naar verwachting dan ook beduidend langer leven dan de levensverwachting van dit moment aangeeft. Hoeveel jaar precies valt uiteraard niet met zekerheid te zeggen. Het NIDI maakte twee scenario's die zijn gebaseerd op de veronderstelling dat de verbetering van de overlevingskansen van de afgelopen decennia zich in de komende eeuw zal voortzetten. Beide NIDI-scenario's zijn optimistisch in die zin dat ze er bijvoorbeeld van uitgaan dat de toename van overgewicht geen negatieve effecten zal hebben op de levensduur van jonge generaties. Maar de scenario's zijn ook realistisch en laten zien dat naast een fikse groei van het aantal 'oude ouderen' ook een forse toename van het aantal mensen dat honderd jaar of ouder zal worden ('super ouderen') voor jonge generaties een reële mogelijkheid is.

Foto: Daniella Muscetta/Flickr

Uitstel of compressie van sterfte

Veranderingen in de levensduur van opeenvolgende generaties kunnen in beeld worden gebracht aan de hand van zogenaamde overlevingscurven. Een overlevingscurve laat zien welk percentage van de pasgeboren baby's die in een bepaald jaar zijn geboren een bepaalde leeftijd bereikt. Dat noemen we de overlevingskans van

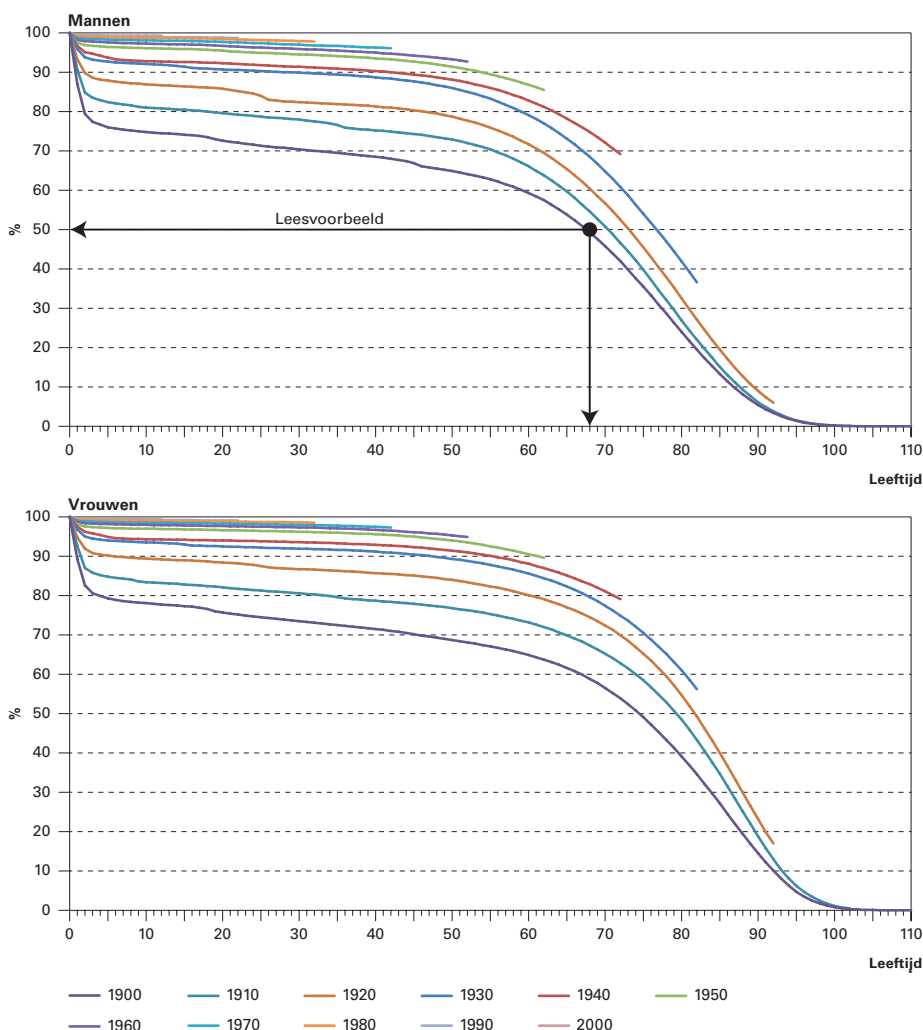
die ene geboortegeneratie. Figuur 1 laat overlevingskansen van mannen en vrouwen zien voor generaties die zijn geboren tussen 1900 en 2000. De overlevingscurve van geboortecohort 1900 laat zien dat een man die in dat jaar werd geboren een kans van 50 procent had om een leeftijd van 68 te bereiken (leesvoorbeeld). Mannen die in 1930 zijn geboren, hadden een kans van 50 procent om 77 jaar te worden. Dertig jaar verschil in geboortedatum betekende dus een flinke stijging van de kans om een hogere leeftijd te bereiken.

Die vooruitgang kan voor een belangrijk deel worden toegeschreven aan de sterke daling van de sterfte op jonge leeftijden. Bij de generatie die in 1900 werd geboren, was de sterfte op heel jonge leeftijd nog erg hoog. Een kwart van de kinderen bereikte de tienjarige leeftijd niet. Bij de generatie die in 1930 is geboren was dit minder dan 10 procent. En bij de allerjongste generaties is dit zelfs minder dan 1 procent. Dit betekent dat in de toekomst de sterfte op jonge leeftijden niet veel verder meer kan dalen. Voor een prognose van de toekomstige levensduur is dus vooral van belang wat er op hogere leeftijden gaat gebeuren.

Door de daling van de sterfte op jonge leeftijden is het eerste deel van de overlevingscurven bij jongere generaties steeds meer horizontaal gaan verlopen. Maar boven 60-jarige leeftijd vertoont de curve bij alle generaties een duidelijke daling. Bij oudere generaties is de overlevingscurve tussen 60- en 90-jarige leeftijd steiler geworden. Het percentage van de mannen dat ouder dan 90 werd, is veel minder sterk toegenomen dan het percentage van de mannen dat 70 of 80 werd. Deze ontwikkeling staat bekend als de 'rectangularisatie' van de overlevingscurve. Hiermee wordt bedoeld dat bij jongere generaties de curve een rechthoekiger verloop heeft dan bij oudere generaties. Men spreekt dan van compressie van de sterfte omdat de meeste sterfgevallen zich binnen een kortere leeftijdsspanne voordoen. Van de mannen die in 1920 zijn geboren is de helft overleden tussen 69- en 90-jarige leeftijd, bij de generatie van 1900 is de helft overleden tussen 64- en 90-jarige leeftijd.

Voor het maken van een prognose van de overlevingskansen voor jonge generaties is de vraag van belang of de compressie van de sterfte op hogere leeftijden zich bij hen even sterk zal voordoen als bij oudere generaties. Figuur 1 laat zien dat de overlevingscurve van generatie 1930 rond 80-jarige leeftijd niet sterker daalt dan bij generatie 1920. Integendeel, de stijging van het percentage overlevenden van begin 80 van generatie 1930 ten opzichte van generatie 1920 is groter dan bij begin-zeventigers. Dit duidt dus eerder op uitstel dan op compressie van sterfte. De generatie van 1940 heeft weliswaar nog geen heel hoge leeftijd bereikt, maar rond 70-jarige leeftijd vertoont die generatie een grotere stijging van de overleving in vergelijking met generatie 1930 dan rond 60-jarige leeftijd. Ook bij deze generatie is er dus vooralsnog sprake van uitstel van sterfte en (nog) geen teken van compressie. Bij de generatie van 1920 is wel duidelijk sprake van compressie van sterfte bij begin-negentigers. De vraag is nu

Figuur 1. Percentage overlevenden van geboortegeneraties 1900-2000 vanaf geboorte

Bron: CBS.

of een dergelijke compressie bij negentig-plussers zich ook zal gaan voordoen bij de generaties die na 1930 zijn geboren, of dat die generaties op hogere leeftijden een verder uitstel van sterfte zullen laten zien.

Twee scenario's

Het CBS maakt een prognose van de sterfteontwikkeling tot 2060 (Stoeldraijer e.a., 2012). Dit betekent dat het CBS alleen voor generaties die in 1960 of eerder zijn geboren voorspelt welk percentage honderd jaar of ouder zal worden. De NIDI-scenario's gaan verder waar de CBS-prognose ophoudt en voorspellen voor de generaties die tussen 1960 en 2012 zijn geboren wat de kans is om een hoge leeftijd te bereiken. Zie De Beer (2013) voor een uitleg van de berekeningsmethode.

Omdat er sprake is van onzekerheid maakte het NIDI twee scenario's. Het eerste scenario veronderstelt dat de overlevingskansen op alle leeftijden verbeteren, ook op de hoogste leeftijden (uitstel). De overlevingskansen van een 90-jarige van een jongere generatie zal dan bij voorbeeld gelijk zijn aan de overlevingskansen van een 80-jarige van nu. Als we naar de waargenomen cijfers kijken blijkt dat bij de opeenvolgende generaties die na 1900 zijn geboren de sterfte met 0,3 jaar per geboortecohort werd uitgesteld. In ons uitstelscenario wordt verondersteld dat deze ontwikkeling zich ook bij jonge generaties tot op de hoogste leeftijden voortzet. Het tweede scenario veronderstelt dat het uitstel van de sterfte boven 90-jarige leeftijd steeds kleiner wordt (compressie).

Figuur 2 laat de voorspelde overleving van vrouwen zien voor generaties die vanaf 1930 zijn geboren. De bovenste grafiek laat het compressiescenario zien, de onderste het uitstelscenario. De hier niet getoonde overlevingscurven voor mannen zien er ongeveer hetzelfde uit, met dien verstande dat mannen gemiddeld drie à vier jaar eerder overlijden dan vrouwen. Volgens het compressiescenario worden de overlevingscurven steeds rechthoekiger. Dit betekent dat het percentage vrouwen dat de 90-jarige leeftijd bereikt nog flink toeneemt, maar op de hoogste leeftijden vertonen de overlevingscurven een steile daling. Kortom: volgens dit scenario komen er meer 'oude ouderen', maar nauwelijks meer 'super ouderen'.

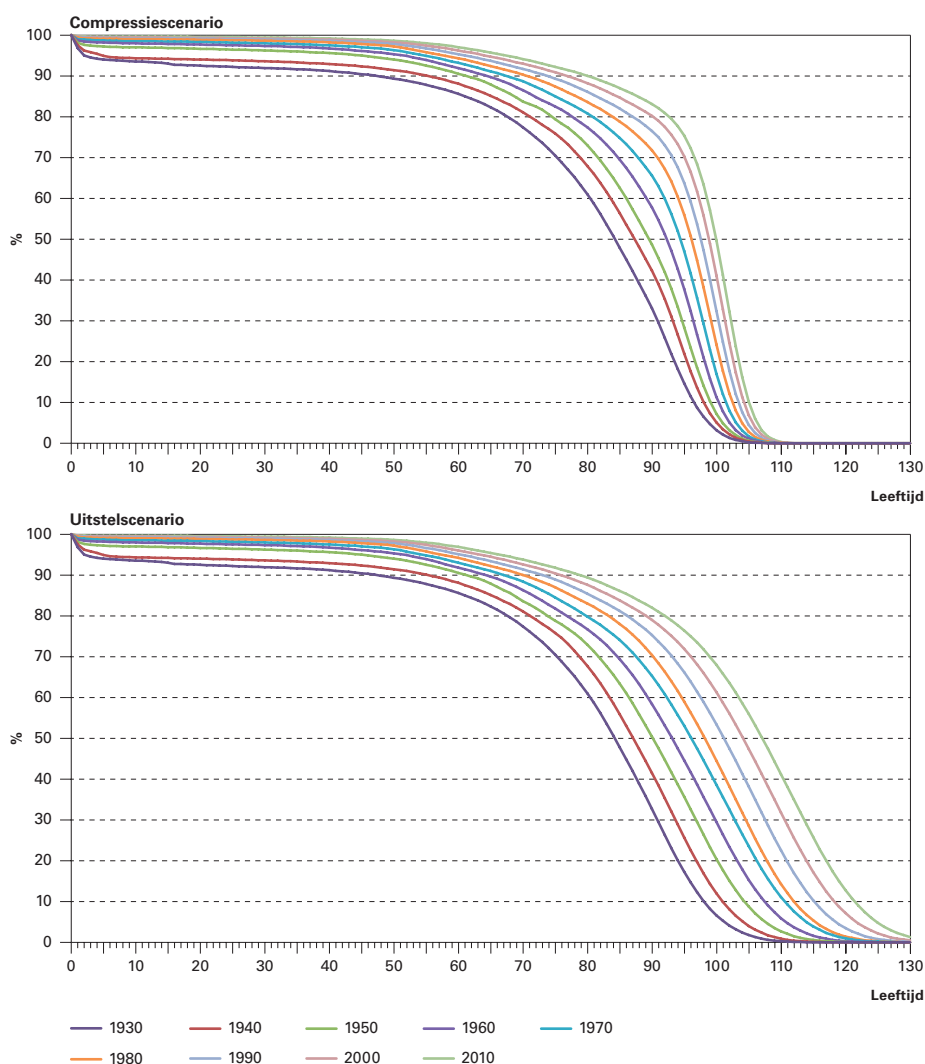
Van de vrouwen die in 1930 werden geboren bereikte drie kwart een leeftijd van 72 jaar of hoger. Van de meisjes die in 2010 zijn geboren, zal volgens het compressiescenario driekwart een leeftijd van 95 jaar halen, een winst van 23 jaar! Maar bij de alleroudsten (het kwart van de vrouwen met de hoogste leeftijden) zal de vooruitgang kleiner zijn. Een kwart van de vrouwen die in 1930 zijn geboren zal naar verwachting 92 jaar of ouder worden. Van de generatie 2010 zal een kwart van de vrouwen een leeftijd van 103 jaar bereiken: een winst van 11 jaar. Bij het uitstelscenario neemt het aantal vrouwen dat zeer hoge leeftijden bereikt (de 'super ouderen') juist fors toe. Een kwart van de vrouwen van generatie 2010 zal dan 115 jaar of ouder worden.

Foto: ianus/Flickr

Volgens het compressiescenario zal de verwachte gemiddelde levensduur van een pasgeboren meisje uitkomen op 96 jaar en van een jongen op 92 jaar. Dat is 13 jaar meer dan de levensverwachting op dit moment. Volgens het uitstelscenario zal de gemiddelde levensduur nog veel verder toenemen, tot 104 jaar voor pasgeboren meisjes en 99 jaar voor jongens.

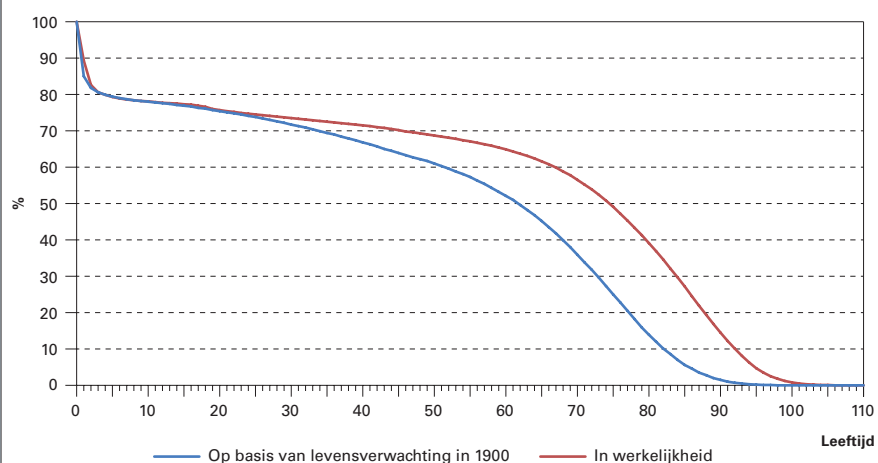
Figuur 2. Percentage overlevenden voor geboortegeneraties 1930-2010 volgens twee scenario's, vrouwen

De officiële levensverwachting bij geboorte voor vrouwen in 2012 was 83 jaar. De werkelijk te verwachten levensduur van meisjes die in 2012 zijn geboren zal waarschijnlijk veel hoger zijn (volgens de scenario's van het NIDI ruim boven de negentig jaar). Hoe groot het verschil in werkelijkheid zal zijn weten we echter pas over ruim een eeuw. Laten we daarom eens zien wat de geschiedenis ons leert en kijken naar de werkelijke ontwikkeling in de afgelopen honderd jaar.

In het jaar 1900 was de levensverwachting bij geboorte van vrouwen 49 jaar. Maar de werkelijke levensduur van vrouwen die toen zijn geboren lag negen jaar hoger. Met de bril van 1900 zou men op basis van de cijfers van dat jaar ook hebben verwacht dat de helft van de vrouwen een leeftijd van 61 jaar zou bereiken. In werkelijkheid heeft de helft van de vrouwen die in 1900 zijn geboren een leeftijd van 74 jaar gehaald. Een winst dus van 13 jaar! En dat terwijl die generatie moeilijke perioden heeft meegemaakt, zoals de Spaanse Griep, de crisis in de jaren dertig en de Tweede Wereldoorlog.

Percentage overlevende vrouwen die in 1900 zijn geboren berekend op basis van de levensverwachting in 1900 en in werkelijkheid

Bron: CBS.

De NIDI-scenario's maken duidelijk dat de levensverwachting bij geboorte van het jaar 2012 een forse onderschatting oplevert van de werkelijke te verwachten levensduur van baby's die in dat jaar zijn geboren.

Optimistisch

In het compressiescenario zal de helft van de meisjes die in 2012 zijn geboren honderd jaar

of ouder worden. Van de jongens zal een op de drie honderd worden. Het bereiken van de honderdste verjaardag zal tegen die tijd dus geen heel bijzondere gebeurtenis meer zijn. Volgens het uitstelscenario zou zelfs ruim twee derde van de meisjes en de helft van de jongens 100 jaar of ouder worden. Beide scenario's zijn weliswaar optimistisch, maar niet onrealistisch! Uit de statistieken blijkt immers dat alle jongere generaties (die na 1930 zijn geboren) hogere overlevingskansen hebben dan oudere generaties. De NIDI-scenario's veronderstellen dat deze ontwikkeling zich onverminderd voortzet. Dit betekent bijvoorbeeld dat wordt aangenomen dat de toename van overgewicht bij jongere generaties geen remmend effect zal hebben op de stijging van de overlevingskansen op hogere leeftijden. Dat is heel wel mogelijk want uit onderzoek blijkt dat overgewicht weliswaar leidt tot een verhoogd risico op ziekten als diabetes en hart- en vaatziekten, maar het is onzeker of dit ook gevolgen zal hebben voor de overlevingsduur. Door betere medische behandeling is de sterfte aan hart- en vaatziekten de laatste dertig jaar meer dan gehalveerd (Poos, 2013). Voor zover overgewicht wel invloed zou hebben op de levensduur, valt te verwachten dat dit tot grotere sociale verschillen in levensduur zal leiden. Overgewicht komt immers vaker voor bij mensen met een laag inkomen. De kans om 100 jaar of ouder te worden is hoger voor iemand met een hoog inkomen of hoog opleidingsniveau dan voor iemand met een lager welvaartsniveau. Ook het stijgende opleidingsniveau van de bevolking versterkt trouwens onze overtuiging dat de scenario's heel goed denkbaar zijn.

De scenario's zijn dus zeker niet onrealistisch. De kans dat een pasgeboren baby 100 jaar wordt zal flink toenemen. Honderdjarigen zullen geen uitzondering meer vormen. De honderdste verjaardag zal waarschijnlijk geen reden meer zijn voor een bezoekje van de burgemeester.

LITERATUUR:

- Beer, J. de (2013), Een levensduur van meer dan honderd jaar: van uitzondering naar regel? NIDI-Webartikel 2013-02, september 2013.
- Poos, M. (2013), Welke doodsoorzaken nemen toe en welke nemen af? In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM.
- Stoeldraijer, L., C. van Duin en F. Janssen (2012), Bevolkingsprognose 2012-2060: Model en veronderstellingen betreffende de sterfte. CBS website, 13-12-2012.

Joop de Beer, NIDI, e-mail: beer@nidi.nl

Foto: Jacob Johan/Flickr

Meer sociale cohesie maar niet gelukkiger: een paradox?

HANS SCHMEETS

In de afgelopen twee decennia is de sociale cohesie in de Nederlandse samenleving toegenomen. Zo zijn er meer sociale contacten en is vooral het onderlinge vertrouwen en het vertrouwen in instellingen gestegen. Meer 'meedoen' en meer 'vertrouwen' gaat gepaard met een hoger geluk. Toch wordt de gemiddelde Nederlander niet gelukkiger. Een mogelijke sleutel tot de verklaring van deze vermeende paradox is het aanpassingsvermogen van de Nederlandse burger.

Sociaal kapitaal wordt gezien als een motor van welvaart in aanvulling op traditionele factoren zoals fysiek kapitaal (machines, gebouwen) en menselijk kapitaal (gezondheid, opleiding). Vertrouwen en participatie vormen de twee pijlers om het sociaal kapitaal vast te stellen. De gedachte daarbij is dat er door vertrouwen en participatie sociale netwerken ontstaan waardoor samenwerking binnen en tussen groepen mogelijk wordt gemaakt. Dergelijke netwerken van mensen met gedeelde normen, waarden en onderling begrip worden meestal afgeleid door na te gaan in welke mate mensen meedoen in de samenleving: via sociale contacten, als vrijwilliger in organisaties, en door politieke activiteiten. En ook door de mate van vertrouwen vast te stellen in de medemens en in (politieke) instellingen. De gangbare opvatting is dat dit sociaal kapitaal bijdraagt aan de sociale cohesie in de samenleving. Uit onderzoek blijkt dat in de periode 1997-2010 in ons land zowel het vertrouwen als de participatie van de burgers in de samenleving belangrijk zijn toegenomen.

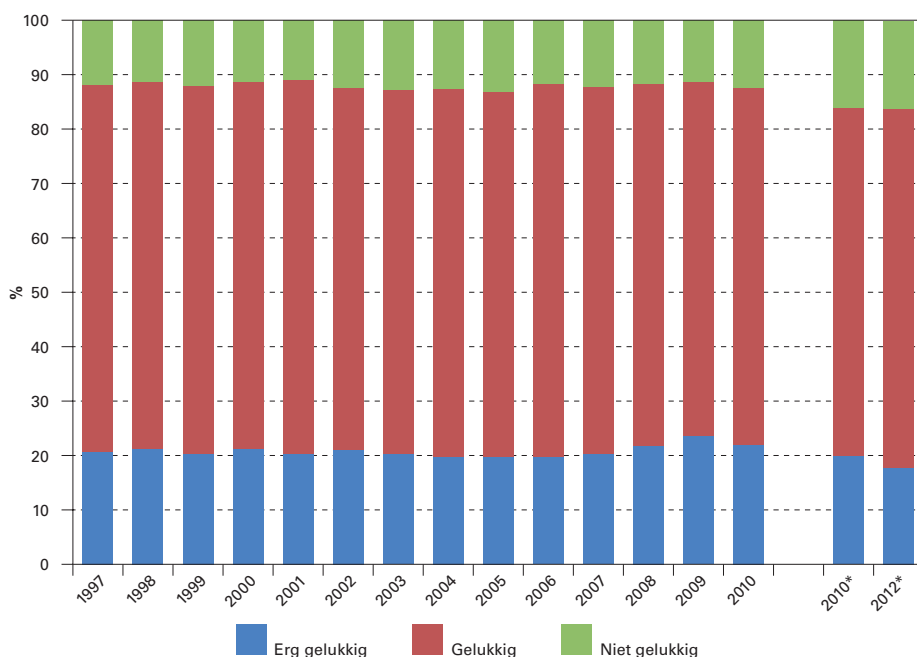

Foto: Marco Nedermeijer/Flickr

Een andere indicator die naast het sociaal kapitaal geldt als kwaliteitsmaatstaf van de samenleving, is het ervaren welzijn. Sociaal kapitaal is niet alleen gunstig voor de welvaart, maar ook voor het welzijn. Bijvoorbeeld: mensen die vrijwilligerswerk doen, zijn gelukkiger, en dat geldt ook voor personen met meer vertrouwen in instellingen. Voor Nederland is aangetoond dat het ervaren geluk groter is bij mensen met meer sociale contacten, onder vrijwilligers, en als er meer vertrouwen is in de medeburger en de politiek. We zouden dus verwachten dat het welzijn – in navolging van de stijgende trend in het sociaal kapitaal in de periode 1997-2010 – ook is toegenomen. Dat is echter niet het geval. Uit het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) blijkt dat de trend heel stabiel is: 88 procent van de volwassen bevolking is gelukkig tot zeer gelukkig (figuur 1).

In 2010 is het nieuwe onderzoek Sociale Samenhang (SocSam) gestart, met een andere manier van dataverzameling. Voor het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) werden de gegevens vooral via gesprekken bij de personen thuis ('face-to-face'-interviews) verzameld. In Sociale

Figuur 1. Ervaren geluk van 18-plussers, 1997-2012

* Nieuw ontwerp dataverzameling, module Sociale Samenhang en Welzijn.

Bron: CBS/POLS; CBS/SocSam.

Gegevens over sociale samenhang en welzijn waren in het verleden gebaseerd op diverse steekproefonderzoeken, waaronder het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS). POLS is een verzamelterm voor verschillende onderzoeken, met een gemeenschappelijke basisvragenlijst. Een van die onderzoeken is de Gezondheidsenquête (GEZO). In 2010 is, naast POLS, een nieuw onderzoek gestart waarin de aspecten over sociale samenhang zijn samengevoegd: het onderzoek Sociale Samenhang (SocSam). In 2012 is daar het onderdeel Welzijn aan toegevoegd. In hetzelfde jaar zijn deze vragen uit de belangrijkste pijler van POLS, de GEZO, verwijderd.

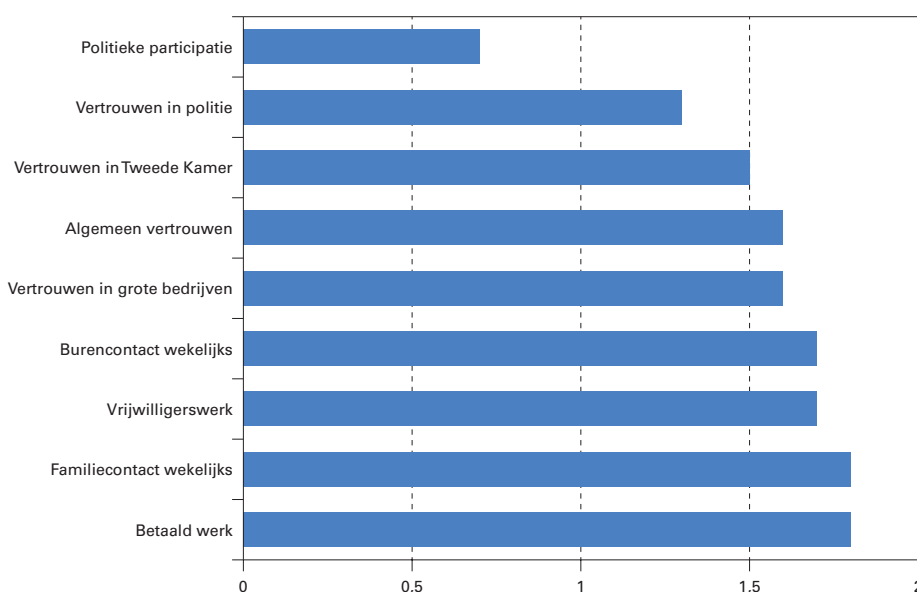
De gegevens over de 17 indicatoren van sociaal kapitaal en het ervaren geluk zijn ontleend aan de module Sociale Samenhang en Welzijn 2012 ($n = 7.949$ voor sociaal kapitaal en $n = 3.670$ voor geluk). De resultaten hebben betrekking op de bevolking van 18 jaar of ouder. Verder zijn gegevens over geluk ontleend aan het POLS 1997-2009 ($n = 287.514$), en de module Sociale Samenhang (2010), volgens het traditionele ontwerp ($n = 2.988$) en het nieuwe ontwerp ($n = 7.495$).

Foto: Politie Midden-Gelderland

Samenhang worden de gegevens via drie manieren verkregen, in een zogenoemd mixed-mode ontwerp: via het internet, telefonisch en bij de personen thuis. Het nieuwe ontwerp van het verzamelen van de gegevens lijkt gevolgen te hebben voor de uitkomsten. De op de traditionele manier verzamelde gegevens (face-to-face interviews) resulteerden in 2010 wederom in 88 procent 'gelukkigen', terwijl de nieuwe een iets lager percentage van 84 laat zien. Of dit een effect is van het verschil in gebruikte methoden voor dataverzameling is niet met zekerheid vast te stellen, omdat de samenstelling van de groepen over de gebruikte methoden varieert, waardoor ook dergelijke selectie-effecten (naast dataverzameling-effecten) een rol spelen. In 2012 blijkt opnieuw 84 procent van de respondenten gelukkig tot zeer gelukkig te zijn. Ondanks de nieuwe manier van dataverzameling is de ontwikkeling in het welzijn stabiel, hoewel op een iets lager niveau.

Figuur 2. Effecten van vertrouwen en participatie op de kans dat men zich gelukkig noemt, 2012*

* Alle variabelen betreffen binaire variabelen, dus betaald werk (ja = 1, nee = 0). De effecten zijn uitgedrukt in Odds Ratios, waarbij een 1 betekent dat er geen enkel verschil is tussen de twee groepen (ja/nee) in het ervaren welzijn. Het effect van 0,5 houdt in dat de kans op welzijn gehalveerd wordt, en een effect van 2 betekent een verdubbeling van de kans op welzijn ($n = 3.974$).

Verbanden

Hoewel de macro-ontwikkelingen in sociaal kapitaal en welzijn niet parallel lopen, zijn er wel duidelijke verbanden op persoonsniveau. Van de 17 indicatoren die deel uitmaken van de overall-index van sociaal kapitaal (de meetlat), dragen er 9 statistisch significant bij aan het welzijn, waarvan één negatief: personen die in de afgelopen vijf jaar minstens één actie hebben ondernomen om de politiek te beïnvloeden zijn minder gelukkig dan degenen die dat niet hebben gedaan. Verder geldt dat onder de groepen met frequent familie- en bureaucontact, bij vrijwilligers en bij mensen met betaald werk bijna dubbel zoveel personen gelukkig tot zeer gelukkig zijn dan de groepen die in deze opzichten minder participeren in de samenleving. Mensen die 'andere mensen vertrouwen' hebben een 60 procent grotere kans om tot het gelukkige deel van de bevolking te behoren dan mensen die vinden dat je 'niet voorzichtig genoeg kunt zijn in de omgang met anderen'. Vertrouwen in politie, in grote bedrijven en in de Tweede Kamer zijn eveneens positief gerelateerd aan het welzijn. Deze resultaten veranderen vrijwel niet als we controleren voor bij voorbeeld leeftijd, geslacht en opleiding.

Andere sociaal-kapitaalindicatoren zoals vriendschap, het geven van informele hulp, actief zijn in verenigingen, stemmen bij verkiezingen, alsook het vertrouwen in rechters, de pers en ambtenaren lijken minder belangrijk te zijn voor het welzijn. Ten dele wordt dit veroorzaakt door de onderlinge verwevenheid van de indicatoren – hoewel die niet groot is – waardoor dergelijke samenhangen met het welzijn onderdrukt kunnen worden. Ook de score op de overall-index van sociaal kapitaal is positief gecorreleerd met welzijn.

De paradox: geluk is stabiel, sociaal kapitaal groeit

De helft van de indicatoren die deel uitmaken van de sociaal-kapitaal-index is gerelateerd aan het welzijn. Sociale contacten, je inzetten als vrijwilliger en het hebben van een betaalde baan, gaan vaak samen met zich gelukkig tot zeer gelukkig voelen. Daarnaast is het vertrouwen in de medeburger, in instellingen en in de politiek relevant

Foto: ANWB Vrijwilligers/Flickr

KANTTEKENINGEN

Het vaststellen van het geluk van groepen die een bepaalde levensloopgebeurtenis hebben meegemaakt, en dat geldt voor zowel nare als voor blijde ervaringen, is gebaseerd op gemiddelden. Er zullen altijd mensen zijn die, bijvoorbeeld na een traumatische ervaring, een blijvend dempend effect op hun welbevinden zullen ervaren. De resultaten zijn gebaseerd op grootschalige steekproefonderzoeken die betrekking hebben op één moment en die gekoppeld zijn aan longitudinale registerinformatie. Beter zou zijn om ook het geluk van individuele personen over een langere tijd te volgen, en op deze manier de effecten van bepaalde gebeurtenissen vast te stellen. Dergelijk onderzoek is theoretisch weliswaar mogelijk, maar zou kostbaar zijn omdat bepaalde levensloopgebeurtenissen maar sporadisch voorkomen. Om de kans te vergroten dat zo'n levensloopgebeurtenis in de onderzoeksgroep voorkomt zou een grote onderzoeksgroep vereist zijn. Ook de gevonden relaties tussen sociaal kapitaal en het welzijn zijn niet gebaseerd op onderzoek met zogenoemde paneldata waarin mensen over een langere tijd gevolgd worden. Hoewel er duidelijke (statistische) verbanden zijn tussen sociaal kapitaal en welzijn, kunnen we op deze manier niet oorzaak en gevolg (de causaliteit) vaststellen. Participatie en vertrouwen kunnen zowel zorgen voor meer ervaren geluk, maar meer geluk kan er ook voor zorgen dat men meer meedoet met en vertrouwen heeft in de samenleving. Het blijft een beetje 'kip of ei'.

voor het welzijn. Maar de lijnen van geluk en sociaal kapitaal lopen niet parallel: geluk is stabiel, terwijl het sociaal kapitaal is gegroeid. En dat is op het eerste gezicht vreemd. Deze constatering staat bekend als de Easterlin-paradox. Richard Easterlin constateerde in 1974 dat er nauwelijks een verband valt te ontwaren tussen (ontwikkelingen in) de welvaart van landen en het gemiddelde geluk terwijl het gerapporteerde geluk wel stijgt naarmate het inkomen hoger is.

Een van de mogelijke verklaringen is dat mensen na een bepaalde gebeurtenis in hun leven die hun geluksniveau positief dan wel negatief beïnvloedt, uiteindelijk weer terugkeren naar hun oude geluksniveau. Ze passen zich als het ware aan de nieuwe situatie aan, hoewel dat enige tijd kan duren. Voor Nederland laten Wingen, De Jonge en Arts (2012) dit mooi zien op basis van gekoppelde populatiegegevens met het welzijn uit het Permanent Onderzoek Leefsituatie in de periode 2001-2009. Uit dergelijke analyses van levensloopgebeurtenissen leren we dat het gemiddelde geluksniveau na een scheiding daalt van zo'n 90 procent naar 70 procent. Deze daling in het aandeel gelukkigen begint overigens al

zo'n 3 tot 4 jaar voor de scheiding en is in het jaar van de scheiding op een dieptepunt. Daarna volgt de verbetering, en na zo'n 5 tot 8 jaar is het oude geluksniveau weer bijna bereikt. Groter zijn de schommelingen als gevolg bij de sterfte van de echtgeno(o)te. Zo'n 1 tot 2 jaar daaraan voorafgaande vindt er een gestaag gelukverval plaats. Nog maar de helft van de groep die hiermee is geconfronteerd, geeft in de periode van 1 jaar na deze gebeurtenis aan gelukkig te zijn. Daarna volgt de verbetering tot 85 procent na 5 tot 8 jaar.

Hoge scores maar verschillen blijven bestaan

Nederland staat internationaal hoog op zowel de ladders van geluk als van sociaal kapitaal, waaronder de sociale contacten, vrijwilligerswerk en vertrouwen. Een schaduwkant van een beschouwing op nationaal niveau is dat de diversiteit van ervaren welzijn uit het zicht verdwijnt. Niet alle bevolkingsgroepen laten zeer hoge scores op het terrein van sociaal kapitaal en welzijn zien. Vooral lager opgeleiden en niet-westerse allochtonen scoren lager op zowel sociaal kapitaal als welzijn. Dat moet in vervolgonderzoek goed in de gaten worden gehouden.

Deze bijdrage is gebaseerd op een uitgebreider verhaal van H. Schmeets (2013), *Sociale Samenhang en Welzijn: een Paradox?* Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek (te verschijnen).

LITERATUUR:

- M. Wingen, T. Jonge en K. Arts (2012), De invloed van emotionele gebeurtenissen op geluk en tevredenheid, *Bevolkingstrends online*, 20 juni 2012.

Hans Schmeets, CBS,
e-mail: h.schmeets@cbs.nl

Foto: Stichting Tijd/Flickr

Werkgevers en werkende gepensioneerden

Nederland telt zo'n 80.000 gepensioneerden die naast hun pensioen bij een bedrijf arbeid verrichten, waarbij vrijwilligerswerk niet eens wordt meegeteld. Voor welk soort werk worden gepensioneerden ingezet, wat zijn de belangrijkste motieven voor het gebruik van gepensioneerden, en hoe worden zij gerekruteerd?

In 2009 vroeg het NIDI in samenwerking met de Universiteit Utrecht in het kader van het Europese project 'Activating Senior Potential in Ageing Europe' werkgevers naar hun houding en beleid ten opzichte van oudere werknemers (zie ook Van Dalen et al., 2012). In dit onderzoek werden Nederlandse werkgevers ook gevraagd naar hun beleid met betrekking tot gepensioneerden. Uit een representatieve steekproef reageerden ruim duizend werkgevers.

Ongeveer de helft van de werkgevers gaf aan nooit gepensioneerden in dienst te hebben gehad. Veertig procent van de werkgevers nam in uitzonderlijke gevallen gepensioneerden in dienst, en 10 procent deed dit op regelmatige basis. Van de werkgevers die weleens gepensioneerden in dienst hadden gehad, zei 86 procent dit altijd tegen betaling te doen, 9 procent betaalde alleen een onkostenvergoeding, en 5 procent betaalde zelfs helemaal niets. Let wel: bij deze laatste groep gaat het niet om vrijwilligerswerk, maar om onbezoldigde arbeid binnen een organisatie.

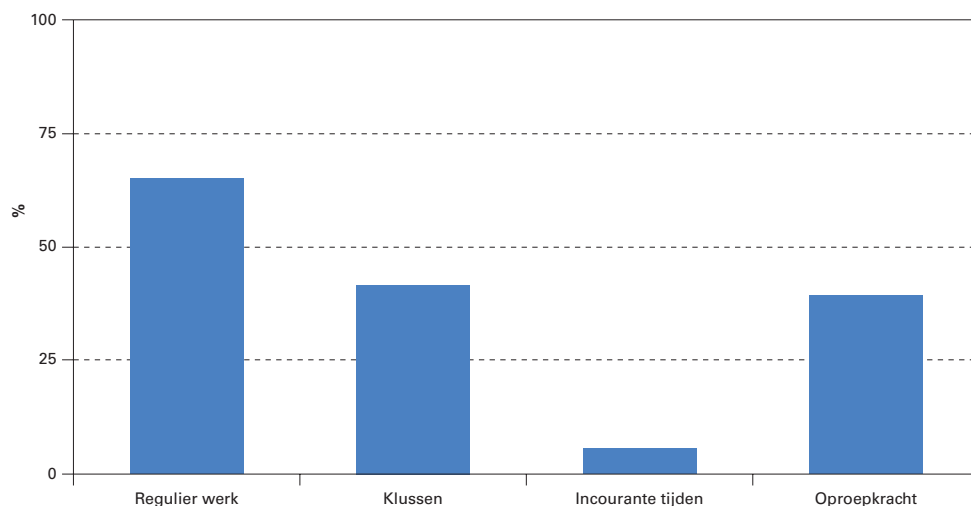
De werkgevers die gepensioneerden in dienst hebben gebruiken deze voor verschillende soorten werk (zie figuur). Het gros van de werkgevers zet gepensioneerden in voor regulier werk binnen de organisatie. Het inzetten van gepensioneerden voor klussen of als oproepkracht gebeurt bij ongeveer vier op de tien organisaties. De combinatie van gepensioneerden inzetten voor klussen én als oproepkracht komt

vaak voor. Gepensioneerden inzetten voor werk op incurante tijden is vrij uitzonderlijk, en lijkt alleen in noodgevallen te gebeuren.

Maar waarom gepensioneerden in dienst nemen? Zo'n twee derde van de werkgevers noemt de specifieke vak kennis die gepensioneerden bezitten als belangrijke reden. De helft van de werkgevers had gepensioneerden in dienst omdat het moeilijk was geschikt personeel te vinden. Ongeveer 40 procent noemt de flexibiliteit van gepensioneerden als belangrijke reden. Hieruit blijkt dat gepensioneerden die over waardevolle kennis beschikken en flexibel zijn in hun eisen een grotere kans maken om na het pensioen passend werk te vinden. Maatschappelijk verantwoord ondernemen en de lage kosten van gepensioneerden – de werkgever betaalt immers geen pensioen- en AOW-premies meer – worden minder vaak als reden genoemd.

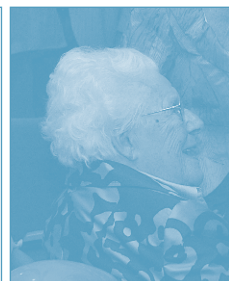
Hoe rekruteren werkgevers deze gepensioneerden? Werkgevers hebben een sterke voorkeur voor informele methoden: 70 procent van de werkgevers heeft weleens een gepensioneerde oud-medewerker opnieuw in dienst genomen; ruim een derde nam weleens een gepensioneerde in dienst die zichzelf kwam aanbieden; en een kwart vond weleens een geschikte gepensioneerde via het eigen informele netwerk. Een kleine minderheid maakt gebruik van de meer formele varianten om gepensioneerden te rekruteren, zoals het uitzendbureau (9 procent) of via een advertentie (4 procent).

Percentage werkgevers dat gepensioneerden geregeld inzet voor een bepaald type werk*

* Percentage gebaseerd op werkgevers die gepensioneerden in dienst hebben (gehad).

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding wordt op prijs gesteld. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Nico van Nimwegen, hoofdredacteur Ingrid Esveldt, eindredacteur Harry van Dalen, redacteur Peter Ekamper, (web)redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage (070) 356 52 00
Telefoon	demos@nidi.nl
E-mail	demos.nidi.nl / www.nidi.nl
Internet	gratis
Abonnementen	
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	www.nadordruk.nl

LITERATUUR:

- Van Dalen, H., Henkens, K., Conen, W.S. en Schippers, J. (2012), *Dilemma's rond langer doorwerken: Europese werkgevers aan het woord*. NIDI-boek nr. 85. Amsterdam: KNAW Press.

Jaap Oude Mulders, NIDI en Universiteit Utrecht, e-mail: oudemulders@nidi.nl